

Bredde, omfang, livskraft

KK 10/8 - 88

«PROMILLEkvinnenes luksusproblemer» dominerte i følge Hanna Kvanmo Nordisk Forum. En må lure på om vi har vært på samme konferanse. Det er ikke vanskelig å reise kritikk mot enkelte sider ved arrangementet: Alle seminarer var lagt på den tida folk er i jobb, så Oslo-kvinner som ikke hadde anledning til å ta seg fri i Forum-uka, fikk ikke med seg noe. Opplegg for barnepass var praktisk talt ikke-eksisterende. Og de unge jentene var glemt - kanskje ut fra en litt arrogant oppfatning om at jentene nå til dags er ubevisste og uinteresserte i kvinnekamp. Det var omtrent bare Jentefronten og Rød Ungdom som stilte med tilbud spesielt innretta på unge jenter. Men kritikken til tross - dette var stort!

Kvinnebevegelsen blir ofte omtalt som et syttitalls-fenomen. Nå er det bare noen særlinger igjen som fortsatt sleper seg av gårde i 8. mars-tog. Og for den som tror at virkeligheten er det som vises på dagsrevyen og på forsida i de store avisene, må kvinnebevegelsen framstå som et ganske usedvanlig dødt lik. Nordisk Forum gjorde bredden, omfanget og livskrafta i kvinnebevegelsen synlig. Hvilken annen sak ville klart å samle opp imot 10 000 folk ni hele dager til ende? Hvilken annen sak ville fått folk til å stå i lange køer for å komme inn på politiske foredrag?

Denne synliggjøringa var noe av det aller viktigste ved Nordisk Forum, både politisk og ikke minst praktisk. «Vi har fått kontakt med så mange svenske jenter!» sa den svenske Kvinnefronten. I det daglige er det ofte umulig å oppdage hverandre. Nå ble kontakten knyttet og samarbeid planlagt.

Enhet — og kamp

Siden kvinneundertrykkinga rammer halvparten av befolkninga, er det ikke rart at det finnes en rekke skiller mellom kvinner - på grunnlag av ulike objektive interesser og ulik politisk ideologi. Disse skillelinjene kom klart fram på Forum. Mest oppmerksomhet har feiden mellom forsvarskvinnene og fredskvinnene fått. Men også skillet mellom en strategi som først og fremst tar sikte på likestilling *intra* for systemet, og en strategi som ser kvinneundertrykkinga som så uøselig knyttet sammen med kapitalismen at hele systemet må forandres, ble gjenspeilt i seminarer og diskusjoner. Skal en oppsummere noen tendens, så må det være at kvinnene blir mer utålmodige, og mer radikale. Det var få blomster å hente for den norske «kvinneregjeringa». Kvinner i posisjoner er ikke nok - kvinnene forlanger kvinnepolitiske resultater.

Samtidig finnes det muligheter for felles handling og svært breie allianser på flere områder. Høyrekvinnene har f.eks. vedtatt å gå mot nedlegging av krisesenteret i Oslo. På Forum lå også mulighetene til et bredt kvinnesamarbeid i fagbevegelsen i lufta. Og sekstimers-dagen lever fortsatt sterkt i

mange, mange kvinnehjarter, sjøl om dette kravet er strøket av dagsorden i de partiene og organisasjonene de er medlemmer av.

Kvinnebevegelsen i Norden har vært en bevegelse for og av hvite kvinner. Nå forlanger innvandrerkvinnene sin rettmessige plass i denne bevegelsen. De snakker med sin egen stemme, og bygger seg en plattform på sine egne premisser. Og på disse premissene krever de støtte fra sine hvite medsøstre. Innvandrerkvinnene sto fram på Forum som et stolt og sterkt fellesskap. Ei sentral, kvinnepolitisk sak i tida framover blir kampen for sjølstendig, rettslig status for innvandrerkvinner.

Blant de seminarene som samla flest på Forum, var de som handla om mulige alternativer til den nåværende politiske og økonomiske utviklinga i verden. Det finnes en bred, anti-kapitalistisk og anti-imperialistisk opinion i kvinnebevegelsen. Og en voksende følelse av at det haster. Løsningsforslagene kunne være så ymse, både vage og utopiske. Men det er ikke så viktig. Det viktigste er at kvinnebevegelsen har satt diskusjonen om alternativer til kapitalismen og imperialismen på dagsorden.

Flott innsats

AKP (m-l)s kvinnepolitikk markerte seg så det suste på Nordisk Forum. For alle de jentene som har jobba år etter år med praktisk kvinnekamp, med politikk og teori var dette en slags mesterprøve: Ville vi klare å få gjennomslag i dette enorme mangfoldet, nå ut med våre linjer...vække interesse, bli synlige? Vi klarte det! AKP (m-l) hadde et omfattende og allsidig seminarprogram: Det var et program med *klasseinnretting*, der framtida til den kvinnelige arbeiderklassen, kvinnes plass i fagbevegelsen, kvinnelønna og det særegne ved den kvinnelige arbeiderklassen ble tatt opp. Det var et program som innebar politisk og ideologisk kamp, ved at spørsmål som kvinnelige verneplikter og «New Age - det nye opium for kvinner?» ble reist. Det var et program der strategi for kvinnekampen ble behandla gjennom flere seminarer. Og det var allsidig. Tilstømninga var stort sett upåklagelig, et par av våre seminarer måtte dessuten kjøres i reprise. I tillegg ble kultur brukt: «Klessnora» til Guri Breien og Eirin Pedersen oppnådde nærmest å bli Nordisk Forums symbol. Det var synging og diktlesning og flagrende røde silkesløyer. Og sist, men ikke minst: Kollektiv stil og omsorg for hverandre, gjennom det felles «brigadebordet» ute, der vi spiste sammen, utveksla erfaringer og la videre slagplaner. Kort sagt, det var ei helhetlig, politisk linje som ble presentert, gjennom ord, kultur og sosialt fellesskap. Alle vi som var på Nordisk Forum, veit nå enda bedre enn før hva kvinnepolitikken vår er verd. Stol på at det skal merkes i tida som kommer!

KJERSTI ERICSSON

Foto: OLA SÆTHER

Strategi - Nordisk Forum.

Har kvinner så mye felles at det er grunnlag for en felles kvinnebevegelse med en felles strategi? Til det vil jeg svare både ja og nei.

Ingen kvinner slipper helt unna kvinneundertrykkinga. Når Gro Harlem Brundtland kalles "kjeftesmella fra Bygdøy", og møtes i valgkamp med slagordet "Bli kvitt'a!", da er det kvinneforakten som blir tatt i bruk som politisk våpen. Bankdirektør Inger Prebensen må sies å ha gjort suksess. Men det er **hennes** ansvar hvordan hun skal få utført hus- og omsorgsarbeidet. Hun kan kjøpe seg fri fra det, noe svært få andre kvinner kan, men det står likevel fast at det er **hennes** ansvar å finne en ordning.

Alle kvinner trues av voldtekt, av kvinnemishandling og nedverdiges av porno. Vi merkes alle av at kvinner er annenrangs samfunnsmedlemmer.

Samtidig er det viktige skiller mellom kvinner. La meg ta et eksempel: I 1987 ble det gjennomført et nulloppgjør her i landet. I 1988 fikk vi ei lønnslov, som forbyr lønnsøkning over et visst, svært lavt nivå. Begge disse tiltaka har viktige, kvinnepolitiske konsekvenser. Som mange her kanskje vet, anmeldte Kvinnefronten LO-ledelsen til Likestillingsombudet fordi den godtok nulloppgjøret. Kvinnefronten påviste at storparten av LO's kvinnelige medlemmer jobbet i bransjer der det **ikke** var mulig å oppnå lokale tillegg. Nulloppgjøret ville øke lønnsforskjellen mellom kvinner og menn. Lønnslova fryser fast lønna for begge kjønn. For kvinner betyr dette at de fortsatt blir stående i en situasjon

der den lønna de mottar, er så lav at det er svært vanskelig å forsørge seg sjøl på den, for ikke å snakke om barn. Kvinnene har "valget" mellom økonomisk avhengighet av en mann og fattigdom. Dette er ikke bare et spørsmål om kroner og øre. Det dreier seg om kvinners status: mindreverdige eller fullverdige arbeidskraft, økonomisk sjølstendige personer eller vedheng til en familie.

Nulloppgjøret og lønnslova rammet det store flertallet av kvinner. Men når mindre går til lønn, går mer til profitt. De kvinnene som på ett eller annet vis lever av profitt, de tjente på disse tiltaka.

Kvinneundertrykkinga er vevd inn i selve grunnlaget for den kapitalistiske økonomien, og det på flere måter. Som eksempel vil jeg ta det ubetalte arbeidet som kvinnene utfører i hjemmet. Dette arbeidet er med på å bestemme nivået på den kapitalistiske profitten. I dagens Norge gjør kvinnene ubetalt arbeid i hjemmet som tilsvarer ca. 185 milliarder kroner pr. år dersom det skulle ha blitt betalt med vanlig industriarbeiderlønn. Det er omtrent to tredjedels statsbudsjett. Ikke noe småtteri, altså. Dersom kvinnene ikke hadde gjort dette arbeidet gratis, måtte oppgavene enten vært løst ved at de ble gjort til et offentlig ansvar, betalt over de offentlige budsjettene, eller ved at det arbeidet kvinner gjør, ble kjøpt på markedet (slik vi kjøper kokkens matlage-arbeid, kjøkkenhjelpas oppvask-arbeid og servitørens servere-arbeid når vi spiser på restaurant). I det første tilfellet ville de offentlige utgiftene øke kolossalt. Det betyr at kapitalistklassen totalt, gjennom sin representant staten, måtte bruke en mye større del av overskuddet som skapes gjennom

produktiv virksomhet, til å betale for offentlige tjenester. Dermed ville det bli mindre igjen til kapitalistene. I det andre tilfellet, hvis folk skulle kjøpe det arbeidet kvinnene nå gjør gratis, på markedet, så måtte de sjølsagt hatt mye høyere lønn. Men når mer går til lønn, går mindre til profitt for kapitalistene. Kvinnes gratisarbeid bidrar altså til å holde både offentlige utgifter og lønna nede.

De viktigste kvinnepolitiske avgjørelsene tas ikke når likestilling debatteres, men når økonomisk politikk står på dagsordenen. La meg igjen ta et eksempel: Ei anerkjent målsetting for alle såkalt ansvarlige partier her i landet er at folks kjøpekraft skal gå ned med ei månedslønn. Hvilke kvinnepolitiske virkninger vil dette få ?

* Det vil sjølsagt ikke bli lettere å leve på ei kvinnelønn. Kvinner vil fortsatt ikke være fullt ut økonomisk sjølstendige personer, men vedheng til en familie.

* Når folk får dårligere råd - og lønnsforskjellene mellom menn og kvinner opprettholdes - vil det tvinge seg fram et mønster der menn jobber mer overtid for at familien skal klare seg, mens den lavtlønte kvinnen blir den som tar deltid for å ivareta hus- og omsorgsarbeidet. Den kjønnsmessige arbeidsdelinga, både på arbeidsmarkedet og i familien, vil bli opprettholdt, kanskje skjerpet. Folk vil rett og slett ikke ha råd til likestilling i familien.

* Erfaring viser at når lønna går ned, forsøker kvinnene ofte å opprettholde familiens levestandard ved å erstatte tapt kjøpekraft med eget arbeid: Bake brød i stedet for å kjøpe, sy klær i stedet for å handle konfeksjon. Avisene er allerede fulle

av gode råd om hvordan vi skal få pengene til å strekke til ved å handle planmessig, sammenlikne priser, dra dit det er billigst. Det avisene **ikke** sier, er at dette betyr mer **arbeid** for noen, fortrinnsvis for kvinner.

Alt dette betyr at kvinnebevegelsens strategi ikke kan være en snever strategi, skilt fra de andre store, politiske spørsmåla, dersom den skal tjene flertallet av kvinner. Det betyr også at hovedkrafta i kvinnebevegelsen må være arbeiderkvinnene, som rammes dobbelt av det politiske og økonomiske systemet vi lever i, og som ikke har noen mulighet til å klatre vekk fra virkningene av det.

En slik kvinnebevegelse med arbeiderkvinnene som hovedkraft vil ha en enorm politisk betydning, særlig i den situasjonen vi står i nå. Hvem rammes hardest av høyrebølgen og angrepene på velferdsstaten ? Hvem rammes hardest av et økonomisk system der det legges lønnsomhetsmål på alt, og der vanlige menneskers behov ikke teller som grunnlag for politiske beslutninger ? Det er kvinnene, både som ubetalte omsorgsarbeidere og som lønnsarbeidere. Derfor kan vi vente oss en mer innbitt motastand fra kvinner enn fra menn, vi kan vente oss at de vil vise seg som ei mer samfunnskritisk og radikal kraft. Men dette potensialet for motstand kan ikke utløses uten at kvinnebevisstheten og kvinneorganiseringa kommer inn i bildet. Kampen for ei kvinnelønn det går an å leve av, suger f.eks. næring, ikke bare fra forbitrelsen over å være "lavtlønt", men også fra raseriet over å bli lavere taksert fordi en er av feil kjønn.

En slik kvinnebevegelse kan ikke nøye seg med å arbeide

innafor systemet. I stedet må den **bryte** med de økonomiske og politiske premissene systemet bygger på. Godtar en premissene, så forsvinner kvinnesakene ut av synsfeltet. Da blir f.eks. nulloppgjør, lønnslov og kommuneøkonomi økonomisk politikk, men ikke kvinnesak. Og her ligger en av de viktigste grunnene til at det er så vanskelig for kvinner i posisjoner å utøve reell makt til fordel for kvinner flest. Ved siden av den disiplineringa du blir utsatt for fra et mannsdominert system, og som gjør det svært tungt å være en konsekvent kvinneforkjemper, kommer også det at kvinnekampen krever et radikalt **brudd** med gjengse politiske premisser på område etter område. Ikke minst gjelder dette økonomisk politikk. Kvinnesak er ikke et særrområde som kan plasseres i en egen boks og behandles for seg. Kvinnesak krever en omvurdering av **alle** store samfunnsspørsmål.

Kvinner tilhører ulike klasser, og har dermed ulike interesser på viktige områder. Det vil nødvendigvis måtte skape skiller. Å stikke disse motsetningene under en stol i søstersolidaritetens navn, det vil bare bidra til å gjøre kvinnebevegelsen tannløs og ufarlig, det vil hindre at den utvikler det potensialet den bærer i seg: Muligheten til å bli en stor, samfunnsmessig bevegelse som kan forandre jordas ansikt.

Samtidig er det viktig å skape allianser der det er mulig. Her vil jeg bare nevne ett spørsmål der en slik allianse burde være mulig: å redde krisesentrene fra nedlegging. Vold mot kvinner kan ramme oss alle, uansett samfunnsmessig posisjon. Volden mot oss er et av de åpneste og råeste uttrykkene for at vi fortsatt er annenrangs mennesker. Alle kvinner er krisesenterbevegelsen stor takk skyldig for at den har gjort vold

mot kvinner til et politisk og sosialt spørsmål, for et den har sagt nei ! dette kan vi ikke godta. I forhold til dette er summen det koster å holde krisesentrene åpne, småpenger.

Og vi har alle interesse av å kjempe mot usynliggjøringa av kvinner, av alt kvinner gjør og står for. Jeg tror det bor et raseri i oss alle, et raseri vi må bruke godt i tida som kommer. I tråd med det vil jeg avslutte med et dikt jeg har kalt. "Truselbrev".

15

[Handwritten scribbles and illegible text]

Truselbrev.

Det var den høsten
jeg ble så RASENDE
og så mye mer i live
enn noen gang før,
toogførti år
den alderen
da en går inn i rekkene)?
av de usynligste
blant de usynlige,
kjønnsløs, maktesløs, en skrue løs.)!
Men jeg skal plante meg
i synet på dem
så de ser soler og stjerner
og gnistrende røde flekker
uten ende.
Jaggu skal jeg det !

~~Kjærlighet og vennskap~~

KK 13/8-88 Hvor går kvinnekampen?

Nordisk Forum har vist at kvinner kan samarbeide på tvers av skillelinjer. Det har også vist at kvinner er blitt mer utålmodige. Kvinnekonferansen ble til nettopp på grunn av dette.

Det sier Sigrun Hoel i Norsk Kvinnesaksforening. Vi har samlet Sigrun Hoel, Siri Jensen i AKPs kvinneutvalg, Fakhra Salimi fra Foreign Womens Group og Trine Thoen fra Kvinnefronten til en oppsummering av Nordisk Forum og tanker om kvinnekampen fremover.

Ulikheter, fellesskap

— Det var spennende at til tross for mange ulikheter mellom alle kvinnene som deltok på Nordisk Forum, har vi mye felles å kjempe for. For å ta noe konkret, så ble vi enige om å komme fram til en felles nordisk aksjon mot porno, sier Trine Thoen.

— Noe som kom fram på mange seminarer var en stor interesse for visjoner og et nytt samfunn. Og det var en stor misnøye med den offisielle likestillingspolitikken i de nordiske land, sier Siri Jensen.

— I media og i den offisielle verden eksisterer ikke kvinnebevegelsen. Nordisk Forum har vist at den fins, og at den er blitt bredere og sterkere, og at den består av veldig mange forskjellige kvinner. Kvinnebevegelsens mangfold og styrke kom godt fram, påpeker hun.

Fakhra Salimi er ikke enig i det siste.

— Jeg følte at styrken i kvinnebevegelsen ikke kom fram. Jeg savner at det ikke kom noen konkrete krav fra hele Norden ut av Nordisk Forum. Innvandrerkvinnene var de eneste som kom fram til felles krav, sier hun.

— Der er jeg uenig med deg. Det ville vært vanskelig å komme fram til felles krav. Men det viste at det er fellesskap tross ulikheter, sier Sigrun Hoel.

Trine Thoen mener også at det ville vært vanskelig å komme fram til noe enhetlig, og hun vet ikke om det hadde vært ønskelig heller. Hun forventet seg det ikke av Nordisk Forum.

— Jeg mener det er for tidlig å utarbeide et slik «manifest» med felleskrav. Dessuten måtte Nordisk Forum hatt et helt annet opplegg for at det skulle kunne gjøres. Men jeg mener det er for tidlig i forhold til hvilken kjennskap kvinnene i de nordiske land har hatt til hverandre og nivået av samarbeid mellom dem. Det er nå kontaktene skal brukes for å flne ut av felles krav og formulere dem, sier Siri Jensen.

Felles kampsaker

— Det kom imidlertid fram at kvinnene i de nordiske land har en del kampsaker felles?

— Kampen for å bedre kvinners lønnsforhold viste seg å være en sentral kampsak i hele Norden. Kvinnene

Hvilke visjoner ga Nordisk Forum for kvinnekampen fremover. Hva er de viktigste kampsakene for kvinnebevegelsen i Norge nå. Diskusjonen kretset rundt disse spørsmålene. F.v. Trine Thoen, Sigrun Hoel, Siri Jensen og Fakhra Salimi. FOTO: OLA SÆTHER

var også samstemte for å bevare velferdsstaten, forteller Sigrun Hoel.

Siri Jensen skyter inn at kvinnene definerer velferdsstaten på sin måte. Som inkluderer for eksempel barnehager, og som ikke bygger på gratisarbeidende husmødre. Hun synes det er viktig at kravet om seks timers normalarbeidsdag fikk stor oppmerksomhet på kvinnekonferansen.

— Bevegelsen for seks timersdag som offisielt er vedtatt, er i høyeste grad i livet. Men den jobber ikke gjennom offisielle kanaler som LO. At kravet er levende ble synliggjort på Nordisk Forum for de som var der og for alle andre. Det er noe vi kan slå i bordet med, sier Siri Jensen.

Trine påpeker at interessen for å bevare miljøet kom tydelig fram på konferansen.

— Jeg synes det er veldig beklagelig at rasisme ikke ble tatt opp som felles problem. Det ble tatt opp av innvandrerkvinnene som var der. Det viser at det ikke er prioritert i kvinnebe-

vegelsen. Innvandrerkvinnenes bidrag til Nordisk Forum var nettopp at vi satte farge på det, understreker Fakhra Salimi.

Sigrun Hoel sier at alle på Nordisk Forum ble særlig oppmerksomme på innvandrerkvinnenes situasjon da demonstrerte fordi Nordisk Ministerråd utelot å nevne innvandrerkvinner i sin handlingsplan for likestilling.

Fakhra Salimi påpeker at det er viktig å ha innvandrerkvinnene og rasisme i bakhodet ved neste konferanse.

Andre kampsaker det visste seg var felles i hele Norden er kampen mot porno og kampen for å bevare og styrke krisesentrene. Mange skrev under på underskriftsliste for bevilgninger til Oslo Krisesenter som er truet av stenging 1. september.

Norsk kvinnekamp

— Hva vil dere si er de viktigste sakene for kvinnebevegelsen i Norge nå? Og hvilke strategier bør velges?

Siri Jensen mener Nor-

disk Forum må følges opp på to plan.

— Det ene er diskusjon om alternativ framtid. Det fins allerede et prosjekt for alternativ framtid. Vi i AKP skal også i gang med det samme. Det er viktig at det jobbes med dette på bredt grunnlag. Det andre er å følge opp konkrete saker. Vi har sett at vier enige om sekstimers dag, selvstendig status for innvandrerkvinner i Norge og å få opp kvinnelønna, sier Siri Jensen.

Hun er opptatt av at kvinnebevegelsen knytter kontakt med kvinner i fagbevegelsen, og synes det er synd alle faglige aktiviteter på Nordisk Forum foregikk i ett hus, litt utenfor resten av aktivitetene.

— Det er ikke et skille skapt av Nordisk Forum, men et skille som fins, som kunne vært løst opp på Nordisk Forum. Det er viktig at kvinnebevegelsen og kvinnene i fagbevegelsen nå kommer sammen på uformell basis og jobber fram kvinne-samarbeid på grunnplanet, sier Siri Jensen.

Trine Thoen sier at Kvinnefronten har de samme kravene, og føyer til pornokampen.

— Alle de kravene kvinnebevegelsen har stilt gjelder også innvandrerkvinner, men jeg vil legge til en sak. Det gjelder arbeidsmarkedet i Norge. Jeg har sagt for at arbeidsmarkedet både er kjønnsdelt og rasedelt. Det må jobbes mot begge deler. Saker som rammer innvandrerkvinner spesielt må komme klart fram i kvinnebevegelsen, sier Fakhra Salimi.

— Det er et godt klima for samarbeid på tvers av organisasjoner nå. Kampen for sekstimers dagen, økt kvinnelønn og forlenget svangerskapspermisjon er de sakene Kvinnesaksforeningen har satt øverst, forteller Sigrun Hoel. Hun legger til at usynliggjøring av kvinner i media er noe alle kvinneorganisasjonene etterhvert har blitt oppmerksomme på og vil jobbe med.

Nytt Nordisk Forum er planlagt om fem år.

MARIETTE LOBO